

Kateřina Dufková: Jan Šembera Černohorský z Boskovic a lichtenštejnské dědictví. Diplomová práce FF UK Praha, Ústav českých dějin, Praha 2012. 191 s. + 22 příloh.

Předmětem zájmu této diplomové práce je dosud opomíjená osobnost Jana Šembery z Boskovic, významného moravského aristokrata předbělohorského období, jehož historický význam je posilován i tím, že byl posledním mužským potomkem jednoho ze zdejších nejvýznamnějších panských rodů a bývá mu přičítáno významné místo při pronikání renesančního stylu na Moravu (zámek Bučovice). Jako prostředek k uchopení této osobnosti autorka zvolila korektně biografickou metodu a je sympatické, že o zvolené metodě samostatně uvažovala a pokoušela se v úvodu práce naznačit její metodologický rozměr (kap. 1. 1). Ve své práci ovšem postupovala způsobem, který sama dost precizně sama shrnula v závěru: „*Život posledního boskovického pána nelze vyprávět jako kontinuální příběh, na to se v pramenech nachází příliš mnoho bílých míst. Svou práci jsem tedy pojala spíše jakou soubor tematických okruhů, které mohou v širším kontextu lépe přiblížit jednotlivé aspekty Šemberova života, a zároveň pak informace nalezené k Janu Šemberovi mohou naopak přispět k celkovému poznání moravské aristokracie*“ (s. 173).

Většina kapitol její práce má tak zřetelně „duální“ charakter: na jedné straně jsou tu dokumentovány životní osudy zvoleného „hrdiny“, na straně druhé tu nalezneme řadu exkursů o významných jevech a skutečnostech předbělohorské Moravy (základy stavovského zřízení na Moravě, náboženské poměry, berní systém, systém vzdělávání v aristokratických rodinách, šlechtický velkostatek, problematika šlechtických rezidencí, zemské soudnictví aj.). Takový postup není nevýhodou práce, ale nutně vyplývá ze zvolené biografické metody; podobný podvojný přístup je (či by měl být) pravidelně uplatňován ve všech historických životopisech, i když se jejich autorům zpravidla daří nabídnout organičtější formu propojení obou poloh. Nespornou předností K. Dufkové je ovšem jisté didaktické nadání, které ji vede k přehlednému a vyrovnanému výkladu o obecnějších souvislostech historického vývoje; její jistou nevýhodou (danou spíše věkově než meritorně) je fakt, že se přitom někdy opírá o ne zcela adekvátní literaturu (tak např. k podílu jednotlivých konfesí v předbělohorských Čechách není asi nejvhodnější odkazovat na Pojarovu studii z roku 1995, v níž je tento údaj použit jen ilustrativně – viz pozn. 207 na s. 45).

„Duální“ přístup nutně ovlivňuje i vnitřní strukturu práce, v níž se střídají pasáže výkladové a životopisné. Práce je rozdělena do 15 nestejně dlouhých a většinou dále vnitřně členěných kapitol. Po úvodu (kap. 1) je nabídnut vstupní výklad o stavovské Moravě (kap. 2), po němž následuje výklad o rodu pánů z Boskovic a Šemberově rodině (kap. 3), dětství a mládí Jana Šembery (kap. 4) a o jeho sňatku a manželstvích (kap. 5). Následují kapitoly *Náboženství jako téma osobní i veřejné* (kap. 6), *Panství na Moravě* (kap. 7) a *Panské sídlo* (kap. 8), po nichž následuje poněkud se vymykající exkurs o vrchnostenském vztahu Jana Šembery k Litovli, tedy k někdejšímu královskému městu (kap. 9). Následují kapitoly věnované Šemberových soudním sporům (kap. 10) a konci jeho života (kap. 11). Po výkladu o rodu Lichtenštejnů (kap. 12) pak následuje výklad o tom, jak se tento rod ujímal boskovického dědictví (kap. 13). „Druhému životu“ Jana Šembery se věnuje předposlední kapitola (kap. 14), po níž je připojen *Závěr* (kap. 15). Práce v souladu s očekáváním obsahuje obsáhlý *Seznam pramenů* a *Seznam literatury*. V přílohách čtenář nalezne rodokmen rodu pánů z Boskovic a vybranou obrazovou dokumentaci. Vnitřní členění práce je ujasněné, má přehledný charakter a odpovídá potřebám výkladu. Vytknul bych snad jen zařazení subkapitoly o mecenátu Jana Šembery (kap. 6. 1.) do výkladu o náboženství a její striktní

omezení na Šemberovu podporu minoritského kláštera v Brně; mecenát tohoto aristokrata a významného stavebníka by si jistě zasloužil interpretaci v širších souvislostech.

Ve své práci autorka využila řadu dosud nevydaných pramenů z fondů Moravského zemského archivu v Brně, Národního archivu v Praze, Archivu města Brna a Státního okresního archivu Olomouc (viz seznam na s. 174sq); jiné adekvátní archivy však zatím nenavštívila (např. lichtenštejnský archiv ve Vídni), takže má i do budoucna možnost sledované téma dále prohlubovat. Při rekonstrukci vlastního života Jana Šembery se autorka k archivním pramenům uchýlovala jen v omezené míře, protože zde vycházela většinou z faktografie již ověřené jinými autory (zejména A. V. Šemberou a P. Fedorem v jeho nepublikovaném rukopisu z roku 2002), a archivní prameny jí tak sloužily jen k jejímu ověření, doplnění a rozšíření. V její práci je však zastoupeno několik delších pasáží, v nichž autorka vychází přednostně z rozboru dosud netištěných pramenů, a dokazuje tak, že s nimi umí náležitým způsobem pracovat.

První z takových pasáží je rozbor Šemberových a následně i Lichtenštejnových příznávacích berních listů (kap. 7. 2.), k čemuž v následující subkapitole věnované hospodaření Šemberových statků (kap. 7.3.) přistupuje i rozbor pozoričského urbáře z roku 1587 (i když si možná autorka není úplně vědoma normativního charakteru tohoto typu pramene) a některých dalších pramenů hospodářského rázu; v kap. 7.4. je pak prováděn rozbor rybníčních register. A konečně archivní prameny byly poměrně důkladně využity i v kap. 10 při rekonstrukci průběhu Šemberových nejznámějších soudních sporů. Ze všech těchto pramenů dokázala autorka vytěžit přesvědčivý počet dílčích faktů, které bohatě využila ve své práci; k berním a hospodářským partiím její práce pouze připomínám, že bych dal přednost tabelárnímu souhrnu, který spíše umožní učinit si na základě uváděných jednotlivin celkový obrázek a provést srovnání s vývojem na jiných doménách.

V textu studie se autorka většinou až přehnaně striktně přidržuje tlumočení a ověřování faktografie a rezignuje na vynášení hodnotících soudů; tuto interpretační skromnost však do značné míry vyvažuje závěrečné shrnutí, jež je obsaženo v druhé polovině kapitoly 14 (*Historický obraz osobnosti v pohádkách a pověstech*) a v kapitole 15 (*Závěr*). Zde je učiněn zásadnější pokus o shrnutí hlavních rysů Šemberovy osobnosti i o naznačení jeho místa v tehdejší moravské společnosti. Ocenit lze zejména autorčiny revize dosavadního hodnocení Šemberovy osobnosti zejména s ohledem na jeho hospodářské aktivity (dosud vládl přehnaně odsudečný pohled) i na jeho „rozmařilý“ život, v němž se stěží výrazněji odlišoval od většiny jiných (moravských) aristokratů své doby. Pozoruhodná je zde nastíněná paralela mezi Šemberou a Petrem Vokem z Rožmberka (viz s. 168 sq), kterou bych neváhal rozšířit i o motiv mladšího bratra, který se společensky etabluje ve stínu úspěšného staršího sourozence. K osobnostem, s nimiž lze Šemberovu postavu účinně komparovat na základě některých nepřehlédnutelných paralel, bych vedle Petra Voka z Rožmberka jistě přidal i Mikuláše Dačického z Heslova, tedy osobnost sice z nižší sociální vrstvy, ale zatíženou podobnou „frejčířskou“ legendou; Dačický se totiž rovněž pro opileckou vraždu příslušníka panského stavu stal objektem stejně složitého, nepřehledného a vleklého soudního procesu, do něhož účinně vstupovaly i politické a majetkové zájmy. Do budoucna se jistě autorka dopracuje k pokusu o odlišení výsostně osobnostních znaků svého hrdiny, které zakládaly jeho neopakovatelnou individualitu, a znaků přenášených na něj na základě jeho společenského habitů; tak minuciézní analýzu nelze ovšem čekat již v rámci diplomové práce.

I přes veškerou pečlivost, s níž autorka k práci přistupovala, se nepodařilo vymýtit všechny překlepy a chybné detaily (viz např. „výši této svírky“, s. 73; „robory“ namísto roboty, s. 76; „na úsovsku“, s. 76 a 165). Některé z nich se v práci opakují zřejmě v důsledku kopírování opakovaně („rytiny boskoviců“, s. 189 a v příloze 3; subkapitola 8.1 je mylně v obsahu i na s. 98 uváděna jako „4.1“). Zaráží psaní některých zeměpisných jmen, jako např.

„Wittenberk“ (s. 51), které nerespektuje tradici německou (Wittenberg) ani českou (Vitemberk). Místy se v práci objevují i drobné faktografické omyly či nejasnosti („česká dvorská komora a kancelář“, s. 21). Fakt, že autorka neuvádí některé starší práce dotýkající se Jana Šembery (viz např. J. Vrbas, Dějiny městečka Ždánic, Ždánice 1898, s. 167sq) nebo některé novější práce k historii a heraldice rodu Boskoviců (A. Kalous in Acta UPO – Historica 2007; M. Bohatcová in Šmahelův sborník III, 1994), je vcelku omluvitelný vzhledem k okrajovému přínosu takových prací pro celkové vyznění jejího textu. Více mne mrzí, že si nedala tu práci a v kapitole o Šemberově „druhém životě“ neidentifikovala blíže divadelní hru, v níž je hlavním hrdinou záletnický „Jakob Šembera z Boskovic“ (hru sice okrajově zmiňuje, ale jen na základě údaje převzatého od A. V. Šembery, viz s. 166); autorem hry „Schembera, Herr von Boskowitz“ vydané v Brně 1808 je totiž rakouský divadelník Emanuel Schikaneder, Mozartův přítel a libretista jeho opery Kouzelná flétna.

Závěr: Diplomová práce K. Dufkové prokazuje svým rozsahem a obsahem, že její autorka umí proniknout do studované látky a dostatečně si ji ujasnit a osvojit. Pracuje samostatně s fakty a je schopna nabídnout je čtenáři v promyšleném a přehledném tvaru. Vedle toho autorka prokázala i schopnost samostatně pracovat s tištěnými i archivními prameny pro období raného novověku. Výše uvedené výtky a připomínky nejsou takového rozsahu, aby mohly narušit celkově kladný dojem z předložené diplomové práce, kterou lze řadit spíše k těm nadprůměrným.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ohodnotit výborně.

V Praze dne 1. září 2012

.....

PhDr. Antonín Kostlán, CSc.